

ПЕРЕДМОВА

Я народився в одному з мальовничих сіл Волині й вірив, що ліпшого місця на планеті немає. Село зі своїми вишнями, річкою Лугою та свіжоскошеними травами на сінокосах завжди викликало в мені тільки позитивні емоції. Але доля розпорядилася так, що доросле життя я розпочав в одному з найбільших міст України. У перші місяці проживання в місті часто згадував свою маленьку батьківщину. Коли йшов проспектом Свободи у Львові, то нерідко мені ввижались односельці. Блукаючи містом з однокурсниками, намагався не відставати, бо боявся, що загублюсь у цьому місті серед вузьких і незнайомих вуличок. Особливу гордість за те, що волею долі мешкаю у місті, відчув тоді, коли оформляв свідоцтво про народження сина. У графі про місце народження сина чиновниця написала: «місто Львів». Тоді я подумав, що синові страшенно пощастило. Він матиме чудові можливості пізнати світ, адже виросте мешканцем одного з найдавніших міст України, де кожен дворик, кожен будинок і кожна вулиця наділені власними неповторними легендами, які тягнуться ще з часів Середньовіччя. Хоча син і не знатиме запаху ранішньої роси, свіжості пробудження природи – зате скоріше пізнає всі блага цивілізації, скористається перевагами навчання. До того ж кожен епізод проживання в місті дарує його мешканцям нову цікаву інформацію. Син сповна використав ці переваги міста. Втім, маючи доступ до всіх благ міської атмосфери, для проживання він обрав... Розточчя. Тут прекрасні ліси, де буки мріють у небесній блакиті, де можна помилуватися неперевершеним, ніде не баченим переливанням кольорів веселки. Спілкування з незайманою природою – незрівнянне. Іноді я запитую себе: як так сталося? Син щодня

працює на розвиток міської інфраструктури, відвідав багато столиць світу, найкращі відпочинкові місця у Європі. Чому ж він постійно стверджує, що село Рокитне, у якому він проживає, позбавлене будь-якої інфраструктури і більшості міських благ, – найкраще місце для проживання. Це криза урбанізму чи еволюція життєвого простору проживання для сучасної людини? Може, це шлях до формування нового виду на планеті *Homo urbanus*?

Міста виникають, розвиваються, змінюються, зникають. Деякі міста багаті, інші – бідні. Кожне з них має свій неповторний образ і свою унікальну історію. За всю історію міста були й залишаються головними двигунами інновацій, економічного зростання, людського розмаїття, толерантності, соціального прогресу. Вони – індикатори позитивних і негативних явищ, які відбуваються у суспільстві. Тому саме про їхнє функціонування, особливості розвитку, їхнє місце у суспільстві та й у цивілізації загалом так багато написано художньої і наукової літератури. Про Львів написано десятки томів. Пишуть прозаїки і поети, художники й етнографи, історики і географи, публіцисти та філософи. Кожен залишає свою сторінку у книзі буття цього величюного й неповторного феномена на теренах України.

У кожен історичний період громада міста пристосовувалася до умов довкілля та життєвого середовища. Немає причини припускати, що в умовах сьогодення щось відбувається по-іншому. Соціум міста впливає на умови проживання і водночас тісно взаємодіє з довкіллям. Міста – це породження різноманітних потоків, пов'язаних з діяльністю людини. Що більше функцій концентрується в місті, то більше потоків воно притягує, то складніший життєвий ритм воно породжує. Кожне місто має свою структуру. Як різною є кожна порода дерев, так і місто вирізняється своєю структурою, своїми неповторними рисами. Кожне дерево має особливу структуру крони чи кореня. Ми можемо їх розрізнити здалеку, зачисливши до тієї чи іншої породи

за характерною структурою чи силуетом. Подібно різняться між собою і міста – проте подібна соціальна структура породжує подібність загальних рис міста. Подібно до дерева, місто розростається – відповідно до запитів мешканців, їхніх вимог до якості життєвого середовища, очікувань громади. Людина не лише творить місто, а й наповнює його життєвим змістом. Головний критерій діяльності будівничих міста – це зона здоров'я, зона життя. Людина – істота соціальна, тож її фізичне та психологічне здоров'я залежить не лише від чистого повітря, води, відповідного житла та їжі, а й від характеру виробництва, праці, побуту в широкому розумінні слова, від відносин у колективі, сім'ї тощо. Місто – це передусім люди, які живуть і діють, утворюючи, підтримуючи і розвиваючи його складну інфраструктуру, формуючи його простір. Різноманіття їхньої діяльності відбивається в морфологічних і фізіономічних особливостях міста. Можна бути певним: на довкілля впливає і впливатиме кожна людина зокрема та громада міста загалом. Сприятливе, здорове для людей і природи середовище забезпечує містянам фізичний, психологічний і соціальний комфорт, гармонійний і стійкий соціальний розвиток міста. Міське середовище – це комплекс природних, природно-антропогенних і соціально-економічних чинників, які значно впливають на мешканців міст. Безсумнівно, найважча проблема містобудування – створити для людини найсприятливіші умови існування. Саме з нею пов'язано багато різних питань – соціальних, політичних, господарчих, медичних, санітарно-гігієнічних, біологічних, географічних. Проблеми міста, його майбуття, – міста, комфортного для проживання людини, – не можна розглядати поза комплексом нагромаджених людиною знань, без участі представників найрізноманітніших наук.

Міське середовище для життя людини – це не тільки комфорт у квартирі або штучне середовище поза квартирою (підприємства, установи, вулиці, дороги, транспорт тощо), – це

середовище культурних ландшафтів (парків, садів), природні компоненти, а також соціально-психологічне та соціально-економічне середовище. Створити соціально-екологічне міське середовище важливо для людини, це одна з найважливіших проблем, яку розв'язують представники багатьох наук.

Достеменно відомо, що успішний розвиток міста можливий тільки тоді, коли відправними точками стають міське життя і міський простір, які спрямовані на підвищення якості життєвого середовища мешканців. Коли містяни гармонійно й комфортно почуваються у будівлях, міських просторах, посеред природних і штучних елементів довкілля. Саме в місті, на відміну від інших поселенських структур, жителі тісно контактують із міським простором. Дослідження особливостей розвитку сучасного простору міста Львова дає змогу зрозуміти подальші перспективи його функціонування, принципи планування людського виміру міста, шляхи вдосконалення інфраструктури. Я дуже хочу, щоб читачі ознайомилися з цим виданням, бо це наблизить їх до головної мети – безпечного, комфортного міста, де відчуватимемо себе щасливими.

Моєму внукові Левкові цікаво буде знати, яким був простір міста у рік його народження, чим місто виділялося серед інших. Вірю, що він зможе спостерігати за змінами у розвої міста протягом щасливого і довгого життя, і саме йому присвячую цю працю.

1. МІСТО

1.1. МІСТО ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ПРОЖИВАННЯ СОЦІУМУ

У кожного жителя планети – своя еволюція уявлень про те, що ж таке місто. У тих, хто народився в умовах міста, перші уявлення про середовище проживання, напевно, формуються на дитячих майданчиках, де діти проводять значну частину дитячих років, вчаться знайомитися і спільно використовувати ті чи інші атракціони. По-іншому уявлення про місто формується в уродженців віддалених сіл і присілків. У їхній уяві місто – це скарбниця, де все можна купити і всього достатньо, особливо коли батьки приїжджають з міста з повними паунками обновок. Сільські діти по-іншому сприймають ритм і темп життя у місті, де так багато різних видів транспорту, а навколо – безліч людей, які рухаються переповненими вулицями та площами. У зрілому віці містяни прагнуть частіше виїжджати на природу, тоді як селяни вважають, що міське середовище – це ліпше життя. Кожен індивідуально вловлює міський ритм. Чим відрізняється одне місто від іншого? Будівлями, історією, мешканцями. Міста різняться, як люди. Вони виникають, розквітають, старіють, а іноді взагалі зникають. Місто – найстаріша складна структура, яку створило людство. Виникає закономірне запитання: у чому полягає феномен міста, які позитивні та негативні сторони його функціонування? Можна впевнено стверджувати, що міста – найважливіші елементи штучного середовища людини, «другої природи», яку вона створює. Селяни та містяни сприймають свій життєвий простір по-різному. Зрозуміло, що мешканці села відчувають його значно ширшим і природнішим, як порівняти зі сприйняттям міського простору мешканцями багатоповерхівок.